

خلاصه مدیریتی

فرا تحلیل ظرفیت نظم‌سازی اپیدمی جهانی بیماری کووید-۱۹

■ امیرعباسی خوشکار

۱- مقدمه؛ عوامل و بازیگران نظم‌ساز

یکی از مهم‌ترین موضوعات مطالعات روابط بین‌الملل، مطالعه عوامل و بازیگران نظم‌ساز در دو سطح منطقه‌ای و جهانی است. جنگ‌های جهانی اول و دوم، جنگ سرد و واقعه ۱۱ سپتامبر حوادث بنیانی بودند که از آن‌ها به‌عنوان منابع نظم‌ساز نام برده شده است. با گسترش بیماری کووید-۱۹ در سراسر جهان و ابتلای میلیون‌ها نفر در سراسر جهان، تحولات چند لایه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی متنوعی در سطح جهانی و روابط سطوح خرد و میانه پدید آمده است. تهدیدات بیولوژیک و ویروس‌های بیماری‌زا تاریخچه‌ای طولانی دارند. طاعون، وبا، آنفولانزای اسپانیایی، زیکا و سارس از جمله بیماری‌های واگیردار با تلفات انسانی فراوان بوده‌اند. برخی از پژوهشگران از انتشار ویروس کرونا به‌عنوان منبعی برای تحول در نظم جهانی نام برده‌اند. محور اصلی اغلب سناریوها و تصویرسازی‌های آینده‌پژوهانه این دست از پژوهشگران را تغییر رفتار بازیگران نظم‌ساز و تحول در روابط بازیگران درون‌ملی و فراملی تشکیل می‌دهد. آسیب‌دیدگی اقتصادهای خدماتی-مصرفی، فشار مضاعف به

نظام سلامت ملی و آسیب‌های ناشی از فاصله‌گیری اجتماعی از جمله ابعاد ظهور پدیده بیماری‌زای جدید است.

۲- انبساط نظم ملی‌گرایانه اقتصادی و انقباض نظم اقتصادی لیبرال

پژوهشگران حاضر در این خط تحلیلی آسیب دیدن بخش‌های تولیدی، خدماتی و مصرفی جوامع سرمایه‌داری را از ویروس کرونا دلیلی بر تقویت موج ملی‌گرایی اقتصادی و کاهش سرعت جهانی‌سازی اقتصادی می‌دانند. این دست از متفکران با قیاس وضعیت موجود با بحران سال‌های ۱۹۳۰ و ۲۰۰۸ نوعی انقباض هم‌گرایی فراملی اقتصادی را در نظم دوره پساکرونا پیش‌بینی می‌کنند. یابرداری دوره تخریب ویروس و تبعات بلندمدت آن مفروض حامیان این دیدگاه فکری را تشکیل می‌دهد.

از نگاه تجویزی، جلوگیری از تشدید ملی‌گرایی اقتصادی تا ارائه تصویر از وضعیت محتمل دولت‌گرایی اقتدارگرا، طیف پیش‌بینی‌های باورمندان به این دیدگاه را تشکیل می‌دهد. «هنری کسینجر»^۱ با ارائه شواهدی آماری، تشدید دوره رکود

اقتصادی در جوامع سرمایه‌داری نظم پساکرونا را تهدیدی برای نظم جهانی لیبرال می‌داند و دولت‌ها را به همکاری‌های متقابل جهت کاهش تأثیرات منفی ملی‌گرایی اقتصادی فراخوانده است.^۲ «جوزف نای»^۳ پیامد نظم‌ساز اشاعه ویروس کرونا را در بدتر شدن روابط چین و آمریکا و تشدید رقابت‌های اقتصادی خلاصه کرده است. به نظر نای تشدید جنگ اقتصادی دوجانبه حجم گسترده‌ای از این رقابت را شکل خواهد داد.^۴

«ریچارد هاس»^۵ تقویت درون‌گرایی ملی و تشدید منازعات بین‌دولتی در حوزه‌های مختلف را در کنار افزایش تعداد دولت‌های ورشکسته از جمله عوامل نظم‌ساز جهان پساکرونا می‌داند. «استفن والت»^۶ با تحلیل واقع‌گرایانه از راه‌حل دولت‌ها برای حل معضل کرونا به این جمع‌بندی رسیده است که تشدید رقابت‌های دولتی، صورت‌بندی نظم جهان پساکرونا را تعیین می‌کند. «ران پروسور»^۷ با اشاره به تقویت انزوای درون‌ملی دولت‌ها و ورشکستگی سازمان‌های منطقه‌ای و جهانی در تأمین امنیت جوامع انسانی و نقصان در اجرای صحیح کارویژه‌های مورد انتظار، از آن‌ها به‌عنوان موتورهای نظم‌ساز در جهان پساکرونا تصویری مایوس‌کننده ارائه کرده است.^۸

در این میان، برخی اندیشمندان مانند «جان ایکنبری»^۹ لحظه انقباض ملی‌گرایانه را کوتاه‌مدت قلمداد می‌کند. وی وضعیت جهان پساکرونا را با ضرب‌آهنگی ملی‌گرایانه توصیف می‌کند؛ اما در نهایت همکاری‌های بین‌دولتی را امری اجتناب‌ناپذیر می‌داند.^{۱۰} طرفداران این دیدگاه موقتی بودن دوره اپیدمی و تبعات اندک آن را مانعی عمده در برابر روندهای کلان حاکم بر نظم موجود نمی‌بینند.

۲- تشدید سرعت انتقال در دوره گذار و نزدیک شدن به لحظه نظم پساآمریکایی

از دلایل اساسی سرعت بالای شیوع ویروس کرونا، دو ویژگی مسطح و درهم‌تنیده بودن شبکه نظم جهانی و مدیریت جزیره‌ای بحران‌های جهانی‌شده

نقشه توزیع ویروس کرونا در جهان: نقاط قرمز رنگ به نسبت درجه پررنگی، میزان شیوع کرونا را مشخص کرده است.

